

“Enhver har ret til arbejde,
til frit valg af beskæftigelse,
til retfærdige og gunstige
arbejdsvilkår og til beskyttelse
mod arbejdsløshed”

“Enhver har ret til at danne og
indtræde i fagforeninger til
beskyttelse af sine interesser”

Verdenserklæringen om menneskerettigheder,
artikel 23

ÅRSRAPPORT 2002

Ulandssekretariatet
LO/FTF Council

ÅRSRAPPORT 2002

UDGIVET AF

Ulandssekretariatet LO/FTF Council
Nyropsgade 14, 6.
1602 København V

Telefon: 33 73 74 40

Telefax: 33 12 27 02

Email: info@loftf.dk

www.ulandssekretariatet.dk

REDAKTION

Mads Bugge Madsen, Lars Erik Siegumfeldt og Pia M. Larsen
ansvarshavende ifølge presseloven, Steen Christensen

Artikler i årsrapporten udtrykker ikke nødvendigvis Ulandssekretariatet LO/FTF Councils synspunkter

FOTOOVERSIGT

Carsten Flint Hunneche: forside (øverst+nederst) side 9, 10, 11, 18

Frode Højer Pedersen: side 22

Isaac Mudyandaruva: side 6 og side 17 (øverst)

Hassan Lorgat: side 21 (til venstre)

Henrik Kastenskov: side 19

Polfoto: side 14

Kunstabilder: side 13 "Self-Slaughter." af Mahbubur Rahman, side 24 (øverst) "Post Meridian" af Sufia Begum,

(nederst) "Bandaged Bondage" af Laila Mansur, side 26 "Birds of Paradise" af Dilara Begum Jolly

Resten fra arkiv

GRAFISK TILRETTELÆGGELSE

Koefoed/Ægir

Oplag: 4000

Tryk: Datagraf A/S

Trykt på: Cyclus Print

ISBN 87-90858-15-8

ISSN 1399-3682

Ulandssekretariatet
LO/FTF Council

Indholdsfortegnelse

- 4 Forord
- 6 Introduktion
- 7 Landeoversigt
- 8 Beretning

- 14 En tvungen alliance
  - *Krigen mod terror har styrket fagbevægelsen i Pakistan*
- 16 Regeringens lovløse fagbevægelse
  - *Hovedorganisationen i Zimbabwe trues af lovløs konkurrent*
- 18 Tågen letter
  - *Samlet fagbevægelse i den Dominikanske Republik*
- 20 Tak, Kammerater
  - *Den ulige kamp mod AIDS*
- 22 De stærke børnearbejdere
  - *De dårlige vilkår kan ændres*
- 24 Hvad drømme er gjort af
  - *Kunst fra Bangladesh*

Forord

Dansk bistand skal forvaltes ordentligt, og hvis man finder ud af, at nogle regeringer der modtager støtte, er så udemokratiske og korrupte at bistanden ikke tjener det formål, som den er bevilget til, så er det rimeligt kun at støtte det der fungerer, eller helt stoppe stat-til-stat samarbejdet.

Mennesker der lever med korrupte og udemokratiske regeringer, bør have støtte til at opbygge civilsamfundet og etablere et bæredygtigt arbejdsmarked. I de lande skal dansk bistand intensiveres gennem fagbevægelsen, andre folkelige organisationer og Ngo'er.

Befolkningerne i sådanne lande er endnu værre stillet, end i udviklingslande med regeringer, der overholder menneskerettighederne og lever op til de almindelige demokratiske spilleregler, og derfor har de krav på vores støtte. Ikke nok med at disse mennesker til daglig må slås med fattigdom, arbejdsløshed, sult og kriminalitet, der er heller ikke noget håb eller nogen støtte at få hos myndighederne. Det er ikke mærkeligt at mennesker i den situation foretager sig desperate handlinger, hvad enten det drejer nu sig om at gribe til våben, eller kaste sig ud i risikable forsøg på at emigrere til andre lande, hvor mulighederne for at overleve er bedre.

Vi skal sørge for mennesker ikke efterlades i håbløse tomrum, der avler had og desperation, vi skal sørge for at fattige mennesker kan se et lys for enden af tunnelen, at der skabes håb og mulighed for en bedre fremtid, der hvor de er, så de får lyst til at yde en ekstra indsats for at forbedre forholdene i deres eget land.

Danmark har en fornem tradition for at hjælpe de svageste ved at yde bistand gennem private organisationer. Dansk fagbevægelse yder gennem Ulandssekretariatet en vigtig indsats for at styrke fagbevægelsen i ulandene, så de kan organisere sig, forhandle og skabe konkrete resultater og bidrage til vækst i lokalsamfundene. Det skaber håb om en bedre fremtid, og derfor bør Dansk fagbevægelses muligheder for yde en indsats i udviklingslandene forøges i de kommende år.

Det er i ulandenes interesse, det er i Danmarks interesse.

Hans Jensen

Hans Jensen
Landsorganisationen i Danmark

Anker Christoffersen

Anker Christoffersen
Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd

Ulandssekretariatet LO/FTF Council er fagbevægelsens bistandsorganisation i Danmark. Ulandssekretariatet – kendt som Fagbevægelsens U-landssekretariat frem til den 1. januar 1998 – blev oprettet i 1987 af Danmarks to største hovedorganisationer, Landsorganisationen i Danmark (LO), og Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd (FTF).

Målsætningerne for Ulandssekretariatets internationale arbejde er:

- at støtte en demokratisk udvikling inden for fagbevægelsen i Afrika, Asien og Latinamerika
- at bidrage til en demokratisk udvikling i de samfund, som de faglige organisationer selv fungerer i

Dansk fagbevægelses internationale arbejde bygger på den grundlæggende erfaring, at en demokratisk fagbevægelse også bidrager til et samfunds demokratiske udvikling, når den gennem forhandling og dialog opnår større indflydelse på de politiske, sociale og økonomiske beslutninger, som træffes i det omgivende samfund.

● INDSATSONRÅDER

Ulandssekretariatet giver teknisk og økonomisk bistand til udvikling af de faglige organisationer i en lang række udviklingslande. Som strategiske indsatsområder for at skabe et bæredygtigt arbejdsmarked fokuserer Ulandssekretariatet blandt andet på:

- menneskerettigheder/faglige rettigheder
- trepartssamarbejde
- arbejdsmiljø

● SAMARBEJDSPARTNERE OG NETVÆRK

En væsentlig del af Ulandssekretariatets arbejde tager sit udgangspunkt i fagbevægelsens internationale struktur med gen-

nemførelsen af såkaldte multilaterale projekter. Disse projekter bliver typisk igangsat på baggrund af et samarbejde mellem et dansk forbund under LO eller FTF og det pågældende nationale forbunds søsterorganisation i et udviklingsland. De to forbund er typisk medlemmer af den samme internationale faglige sammenslutning, et internationalt fagsekretariat, som derfor ofte indgår som den tredje partner i et givent projektsamarbejde støttet af Ulandssekretariatet.

Ulandssekretariatet gennemfører også udviklingsprojekter i samarbejde med Frie Faglige Internationale, FFI, som er den største internationale faglige sammenslutning af hovedorganisationer – og dens tre regionale organisationer.

Ulandssekretariatet har også mere direkte samarbejdsrelationer til udvalgte hovedorganisationer i flere udviklingslande igennem såkaldte bilaterale projekter. I den sammenhæng indgår LO og FTF gennem Ulandssekretariatet i et direkte samarbejde med deres søsterorganisationer.

Endelig er dansk fagbevægelse via Ulandssekretariatet repræsenteret i enkelte politiske udvalg og rådgivende komitéer med indflydelse på dansk international politik på udviklings- og arbejdsmarkedsområdet. Ulandssekretariatet fungerer samtidig som rådgiver for Danida i det danske samarbejde med den internationale arbejdsorganisation, ILO.

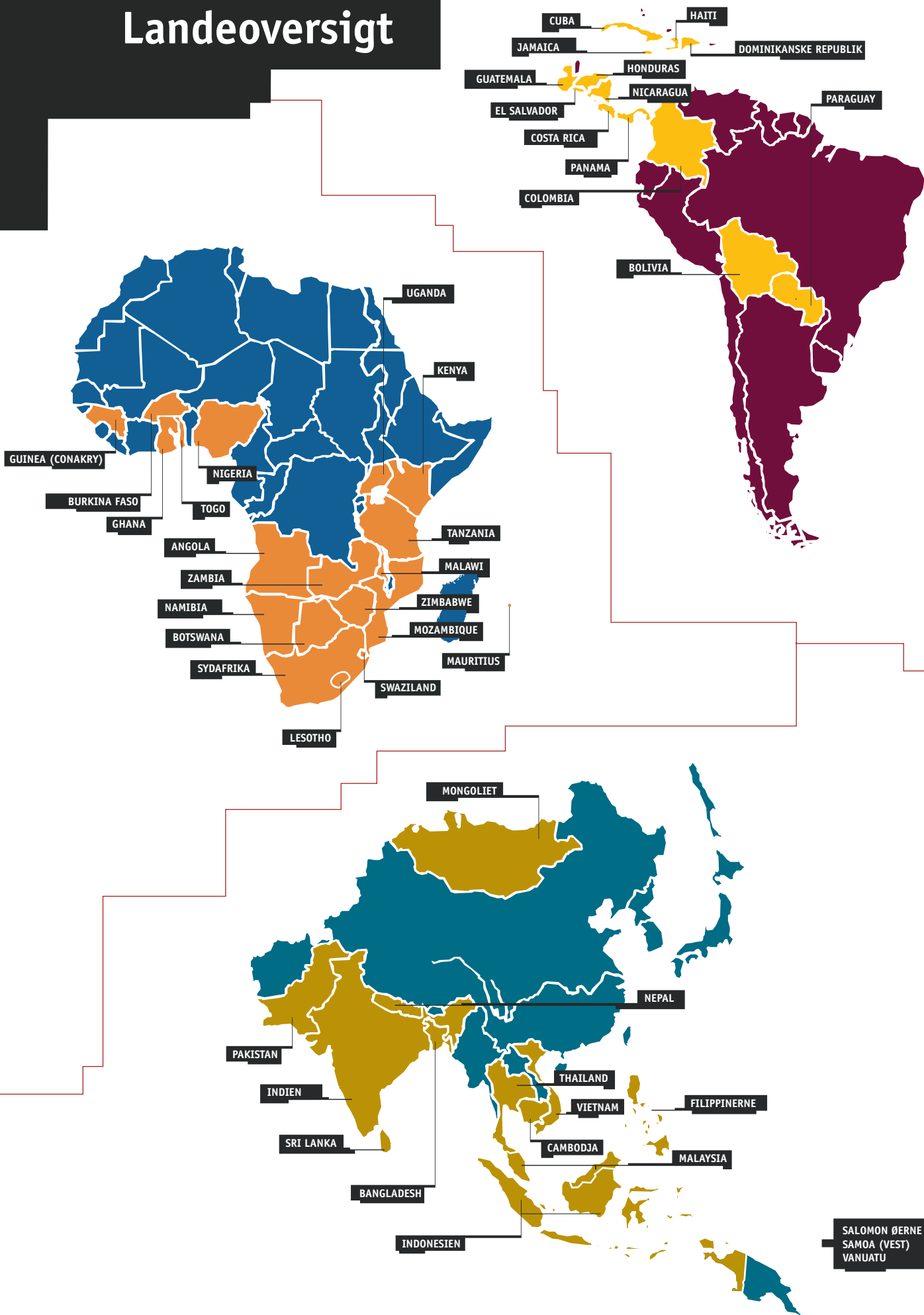
● FINANSIERING

Hvert år bidrager LO og FTF tilsammen med 3,2 mio. kr. til Ulandssekretariatets arbejde.

Herudover er Ulandssekretariatets projektaktiviteter og oplysningsarbejde siden 1993 primært finansieret via en årlig rammebevilling stillet til rådighed af Danida. I 2001 var det samlede rammebeløb til rådighed på i alt 50 mio. kr.

Siden 1999 har Ulandssekretariatet fået støtte fra Energi- og Miljøministeriets bistandsorganisation, Danced, på i alt 30 mio. kr. Fra Danidas miljøbevilling, MIFRESTA, har Ulandssekretariatet fået en støtte på 8,3 mio. kr.

Landeoversigt

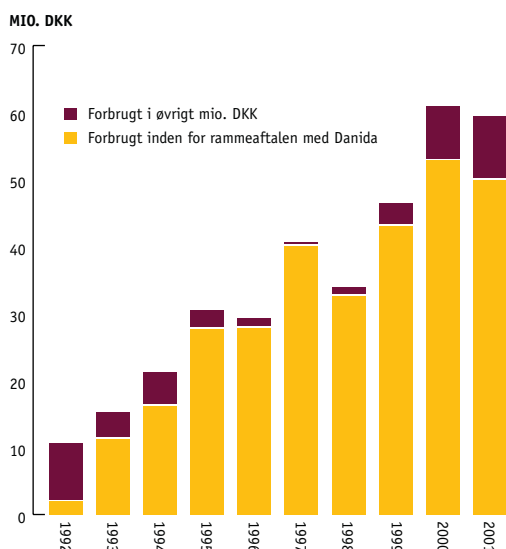
Beretning

ET BÆREDYGTIGT ARBEJDSMARKED

Ulandssekretariatets kapacitet blev i løbet 1999 og 2000 vurderet af Udenrigsministeriet, og analysen faldt ud til sekretariatets fordel. Den danske fagbevægelse har i de senere år introduceret begrebet "et bæredygtigt arbejdsmarked" som en forudsætning for enhver udvikling i de fattige lande og for den sags skyld – i et hvilket som helst samfund. Et bæredygtigt arbejdsmarked indebærer blandt andet, at de "sociale partnere" – det vil sige staten, arbejdsgiverne og fagbevægelsen – har gensidig respekt for hinanden og er parate til at indgå aftaler og at overholde dem. Det forudsætter i sagens natur, at fagbevægelsen har mulighed for at organisere og konsolidere sig.

Samtidig blev den nye strategi for Danmarks Udviklingsbistand "Partnerskab 2000" offentliggjort i oktober 2000. Den lægger sig meget tæt op af vores arbejde og udmærker sig blandt andet ved ikke kun at fokusere på økonomisk vækst som medicin mod fattigdom, men kobler også udviklingen af bl.a. arbejdsmarkedet sammen med uddyddelsen af fattigdom. Den nye strategi for udviklingsbistand og civilsamfundsstrategien er derfor et skridt i den rigtige retning. Det var med stor tilfredshed, at vi kunne konstatere, at alle partier i Finansudvalget, med undtagelse af Dansk Folkeparti, i november 2001 tiltrådte forslaget om en udvidelse af Ulandssekretariatets bevilling med ca. 10 procent i 2002 og 2003.

FIGUR 1: SAMLET FORBRUG I PERIODEN 1992-2001

● EN VANSKELIG SITUATION

Den nye regerings ønske om at spare på udviklingsbistanden fik imidlertid også konsekvenser for Ulandssekretariatet. Stor var skuffelsen, da det blev klart, at Ulandssekretariatet skulle spare et samlet beløb på 8,5 millioner kroner allerede i 2002. En besparelse, der ikke er blevet gjort nemmere af, at vi, i skrivende stund, ikke kender vores økonomiske situation i de kommende år.

Selv om det ikke har været nemt, har vi gennemført besparelsen og forsøgt at finde den vanskelige balance mellem på den ene side at sikre den nødvendige kapacitet til at administrere og gennemføre aktiviteterne på en forsvarlig måde, og på den anden side at minimere konsekvenserne af nedskæringerne for de fattige mennesker i udviklingslandene, som det hele drejer sig om.

● OPBYGNING AF CIVILSAMFUNDET

Ulandssekretariatet har gennem årene opbygget en professionel og faglig kapacitet. Vores fokus og måde at arbejde på lægger sig meget tæt op af en dansk udviklingsbistand, der nu i højere grad fokuserer på at støtte opbygningen af civilsamfundet. Den tendens ser vi allerede bekræftet i vores bidrag til regeringens erhvervssektor-program i Tanzania, der giver støtte til at udvikle arbejdsmarkedets parter i landet. Andre eksempler er det kommende erhvervssektorprogram i Ghana og Ulandssekretariatets involvering i det store stat-til-stat miljøsektorprogram i Nepal. Her har de to største nepalesiske landsorganisationer, gennem sektorprogrammet, bedt Ulandssekretariatet om teknisk bistand til at opbygge en fælles arbejdsmiljøafdeling. Den skal blandt andet sikre, at fagbevægelsen er "klædt på" til, gennem forhandlinger og aftaler, at forbedre såvel arbejdsmiljø som det omgivende miljø. I Mellemamerika samarbejder Ulandssekretariatet med den danske ambassade for regionen om at etablere et regionalt arbejdsmarkedsinstitut, der efterhånden skal kunne støtte de forskellige lande i Mellemamerika med at udvikle en fornuftig og fremadrettet arbejdsmarkedslovgivning.

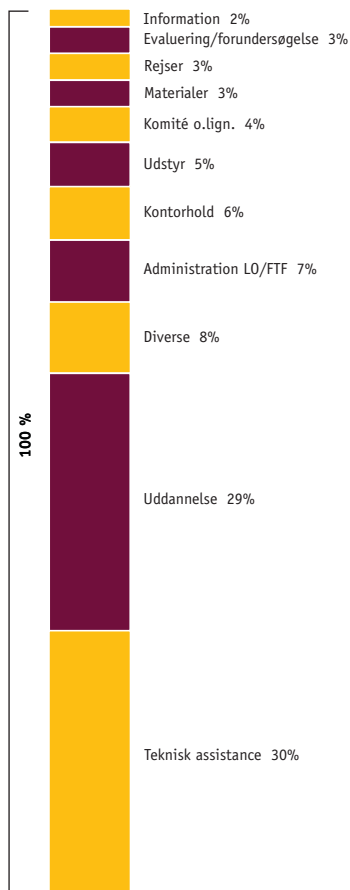
● MENNESKERETTIGHEDER OG ARBEJDSMILJØ

Blandt andet med etableringen af en egentlig verdenshandelsorganisation (WTO) i 1996 kommer der mere og mere fokus på mennesker- og arbejdstagerrettigheder i forhold til handel.

**FIGUR 2:
ANVENDELSE AF
PROJEKTMIDLER
I 2002**

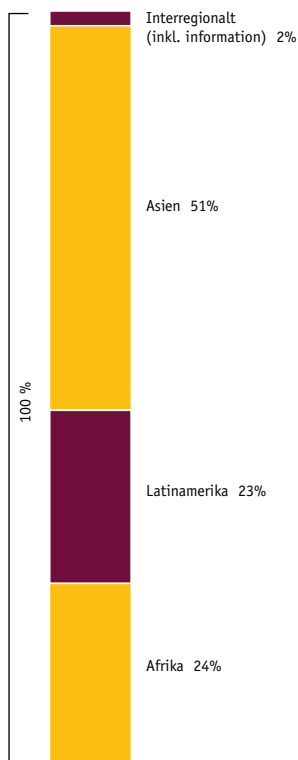
Det er ikke nok, at der er internationale regler for handel, der skal også indføres en social dimension i handelsaftalerne, som kan medvirke til at sikre ordentlige vilkår for de mennesker, der producerer varerne. Arbejdernes lave l n og dårlige helbred taget i betragtning b r udviklingslandenes regeringer ikke konkurrere med hinanden i jagten på investeringer. Det har den internationale fagbevægelse sat fokus på, og Ulandssekretariatets projekter bidrager til at fremme forståelsen for disse forhold. Et godt og sikkert arbejdsmiljø har alle krav på, uanset hvor i verden de arbejder, og det er et af de tværgående hensyn i dansk bistand. Det er der mange gode grunde til, for hvad nytter det, at man efterhånden f r en l n, man kan leve af, hvis man d r eller bliver syg af at udføre arbejdet? Derfor indgår der i stort set alle Ulandssekretariatets projekter arbejdsmilj komponenter. I de senere år har vi søgt at samle vores og andres erfaringer ved at støtte opbygningen af institutioner og netværk for fagbevægelsen med særligt fokus på arbejdsmiljø. Det drejer sig bl.a. om Fagbevægelsens Regionale Arbejdsmiljøinstituttet i Asien, et arbejdsmilj netv rk i det sydlige Afrika og egentlige arbejdsmilj afdelinger i faglige landsorganisationer.

Danced var Miljøministeriets bistandsorganisation med særligt fokus på at forbedre miljøet i udvalgte lande i Asien og Afrika. Danced blev i begyndelsen af 2002 overført til Udenrigsministeriet. Ulandssekretariatet håber, at det betyder, at støtten til at forbedre arbejdsmiljøet i udviklingslandene f r endnu bedre vilkår i fremtiden.

● INTERNATIONALT FAGLIGT NETVÆRK

Ulandssekretariatet har samarbejde med mange faglige organisationer i Afrika, Asien og Mellemerika. Samarbejdet foregår i tæt kontakt med den internationale fagbevægelse, hvad enten projektet gennemføres direkte med en lokal partner eller gennem den internationale fagbevægelse. Ulandssekretariatets unikke netværk af fagforeninger både i Danmark og i resten af verden giver en enestående adgang til de fattigste og mest udsatte grupper i de fleste lande verden over. For at sikre, at Ulandssekretariatets kapacitet og netværk fortsat kan blive bevaret og udnyttet til gavn for de svageste i verden, har vi i samarbejde med vores regionale partnere indsendt tre projekt-

**FIGUR 3:
PROJEKTVOLUMEN
I 2001 FORDELT
PÅ VERDENSDELE**

ansøgninger til EU. Der er en ansøgning for hvert kontinent, og alle ansøgningerne indeholder et ønske om støtte til regionale arbejdsmarkedsstrukturer.

● AFRIKA

Afrika er det fattigste kontinent i verden. Sult, aids, krige og underudvikling præger langt de fleste lande. Samtidig regnes Afrika for det rigeste kontinent, hvad naturlige ressourcer angår – et paradoks i sig selv, men også et grundlag for langsigtet optimisme.

I 2001 blev Ulandssekretariatets projekter i Afrika konsolideret og yderligere koncentreret omkring støtten til fagbevægelsen i Zimbabwe og Mozambique i det sydlige Afrika, Ghana i Vestafrika og lærerorganisationerne i de tre østafrikanske lande. Specielt i det sydlige Afrika blev der samtidig gennemført en række besøg og forundersøgelser for at forberede et kommende samarbejde med faglige organisationer i Sydafrika, Swaziland, Zambia og Malawi.

I det forløbne år lykkedes det at styrke arbejdet omkring arbejdsmiljøet væsentligt. Ud over det mangeårige samarbejde med landsorganisationen ZCTU i Zimbabwe omkring arbejdsmiljøuddannelser startede Ulandssekretariatet i september 2001 et projektsamarbejde med SATUCC – en regional faglig organisation, der tager sig af at koordinere de faglige aktiviteter inden for de 13 SADC-lande i det sydlige Afrika. Formålet med projektet er at udbygge og styrke det eksisterende arbejdsmiljønet-

værk i regionen og dermed give de enkelte faglige organisationer muligheder for at udnytte hinandens erfaringer. Projektet sigter på uddannelse og på at påvirke de nationale lovgivere til at indarbejde de minimumsregler omkring håndtering af kemikalier og hiv/aids (se artikel side 20) på arbejdspladsen, som SADC-landene i fællesskab har vedtaget.

Gennem arbejdet bliver der samtidig opbygget et egentligt ressourcecenter i SATUCC's sekretariat i Gaborone, Botswana. Det vil både fungere som en teknisk og faglig ressource for de tilknyttede lande, men vil også kunne tilbyde at stille viden, materialer og ekspertnetværk til rådighed for andre organisationer og projekter, der for eksempel ønsker at kortlægge et specielt problem eller at uddanne en gruppe medarbejdere. Gennem disse aktiviteter er det hensigten, at ressourcecenteret efter projektperioden har fået så stor en "kundekreds", at det kan skabe så høje indtægter, at det kan finansiere ressourcecenterets videre arbejde inden for SATUCC.

Ulandssekretariatet planlægger yderligere at koncentrere og konsolidere sin støtte til de faglige organisationer i det sydlige Afrika, i Ghana – og i de tre østafrikanske lande med primær vægt på Tanzania.

● ASIEN

To tredjedele af verdens samlede befolkning bor i Asien. Flertallet af verdens fattige mennesker bor på kontinentet, og behovet for støtte er enormt. Store dele af Asien bliver indus-

trialiseret i disse år, og det er i modsætningen mellem de enorme værdier, der bliver skabt, og de mange fattige arbejdere, der skaber dem, at Ulandssekretariatets støtte til fagbevægelsen skal ses.

Ulandssekretariatet har igennem en årrække støttet forskellige fagforeninger i Asien i arbejdet med at hverve flere medlemmer og samtidig opbygge deres administrative og politiske kapacitet. Før en fagforening kan forvente at få indflydelse, skal den have en vis størrelse og kapacitet og bevise, at den rent faktisk er i stand til at levere kollektive aftaler og overholde dem. Det begynder at lykkes i en række tilfælde: I Pakistan spillede Ulandssekretariatets partner – landsorganisationen APFOL – en central rolle i forbindelse med at sikre, at de pakistanske arbejdere ikke gik i demonstration mod vestens krig i Afghanistan (se artikel side 14). I den forbindelse opnåede APFOL en række forbedringer på mindstelønnen og på de sociale sikkerhedsnet. Vel at mærke ikke bare for egne medlemmer, men for alle pakistanske arbejdere. I Filippinerne lykkedes det PSLINK, en organisation af offentligt ansatte, at sikre en af deres medlemsgruppers, lærernes, ret til syv lønnede sygedage om året og tre omsorgsdage ved børns sygdom. Igen er det ikke bare PSLINK's medlemmer, der nyder godt af denne forbedring, det er alle lærere i Filippinerne.

I Bangladesh er BILS (Bangladesh Institute for Labour Studies) efterhånden anerkendt i samfundet som en seriøs arbejdsmarkedsinstitution. BILS har bl.a. med penge, indsamlet i

forbindelse med salg af julekalenderen i Danmark, startet et projekt for at hjælpe arbejdende børn. Her er også tale om, at fagbevægelsen forsøger at hjælpe, ikke blot sine egne medlemmer, men også fattige børnearbejdere (se artikel side 22).

Ulandssekretariatet vil også i fremtiden støtte både nationale demokratiske fagforeninger direkte med at gøre deres indflydelse gældende, og Frie Faglige Internationales regionalorganisation APRO med at udvikle og sprede information, politik og viden om arbejdsmarkedet. Alt sammen for at etablere bæredygtige arbejdsmarkeder så hurtigt som muligt og i flest mulige lande.

● MELLEAMERIKA

De skrøbelige demokratier i Mellemamerika blev sat på hårde prøver i løbet af 2001. Der var valg i en række af landene, og opgøret med en herskende klasse, som gennem generationer har styret og bestemt, fortsatte. Der er et stadigt stigende fokus på indgåelse af handelsaftaler såvel bilateralt som regionalt. Ikke mindst udsigten til en omfattende frihandelsaftale, ALCA, spændende fra Canada i nord og til Chile i syd, som forventes at træde i kraft pr. januar 2005, sætter allerede sit præg på dagsordenen nationalt som regionalt. Blandt andet harmoniseres arbejdsmarkedsforhold og lovgivning, og arbejdskraften betragtes mere og mere som en regional arbejdsstyrke. Derved bliver også spørgsmålet om arbejdskraftens fri bevægelighed af stigende betydning og vigtighed.

De faglige landsorganisationer og dermed Ulandssekretariatets partnere er fuldt ud klar over, at de nødvendigvis må blive bedre til at forsvare deres medlemmers interesser i det daglige, men også at de må orientere sig regionalt og søge regionalt samarbejde.

Det medfører, at ambitionerne med at forene de faglige landsorganisationer har fået yderligere en dimension. Midt i denne fremadskridende proces er det seneste igangsatte projektsamarbejde mellem Frie Faglige International (FFI) og dens regionale organisation, Organización Regional Interamericana de Trabajadores (ORIT), og Ulandssekretariatet godt strategisk placeret i forhold til dannelsen af et regionalt arbejdsmarkedsinstitut, hvori alle faglige organisationer deltager og er ejere. Et sådant institut kan på sigt være et ressourcecenter for veldokumenterede analyser. De kan igen danne en del af bag-

grunden for trepartsforhandlinger, men også understøtte en decideret kapacitetsopbygning af de faglige organisationer nationalt og regionalt. Andre donorer – eksempelvis fra Canada og Spanien – har meldt ud, at de meget gerne vil samarbejde om oprettelsen af et regionalt institut. Desuden har den Inter Amerikanske Udviklings Bank og SICA, det regionale præsidentielle koordineringsorgan, også vist deres interesse.

Under hovedtemaet "Handelsaftaler og Arbejdstagerrettigheder" blev nødvendigheden og igangsættelsen af dette projektinitiativ gennemdrøftet af mere end 35 landsorganisationer og internationale fagsekretariater fra alle landene på en konference afholdt i december 2001 i Antigua, Guatemala. Konferencen var et initiativ taget af LO, FTF, Ulandssekretariatet og ORIT.

I arbejdet med udviklingen af den regionale analyse og vision har der været et ganske fortrinligt samarbejde med den danske ambassade i Nicaragua og ikke mindst med den danske ambassadør.

Med Danmarks overtagelse af EU-formandskabet og som følge af beslutninger i EU vil der yderligere blive sat fokus på Latinamerika. Ulandssekretariatet ser frem til det som en mulighed for en yderligere udbygning af samarbejdet.

Læs også om den styrkede fagbevægelse i den Dominikanske Republik på side 18.

● INFORMATIONSARBEJDE

Ulandssekretariatets bestyrelse har besluttet, at informationsarbejdet skal intensiveres såvel i forhold til medlemmerne i fagbevægelsen som i forhold til den brede offentlighed. Derfor er der i 2002 etableret et oplysningsudvalg for Ulandssekretariatet med repræsentanter fra fagbevægelsen. Udvalget skal hjælpe Ulandssekretariatet med at udvikle og gennemføre informations- og oplysningsaktiviteter.

Denne årsrapport adskiller sig fra de tidligere ved ikke at indeholde detaljerede oplysninger om alle projekter, der gen-

nemføres af Ulandssekretariatet. Disse oplysninger kan findes på vores nye udbyggede hjemmeside www.ulandssekretariatet.dk. På den måde har vi frigjort ressourcer, der skal bruges til mere direkte information om vores aktiviteter og de vilkår i verden, der (desværre) gør dem nødvendige.

En af de spændende aktiviteter, der er blevet forberedt gennem 2001, er en stor udstilling af bengalsk kunst. Udstillingen bliver til i samarbejde med BILS (Bangladesh Institute of Labour Studies) samt Frederiksberg Kommune og med støtte fra Center for Kultursamarbejde med Udviklingslandene (CKU). Ti bengalske billedkunstnere har sendt deres fantastiske billeder til Danmark, og tilsammen giver de et kreativt og spændende billede af en rig kultur, der indeholder meget andet end fatigdom og elendighed. Udstillingen kan ses i perioden 8. november til 8. december i Byggeriets Hus og Møstings Hus på Frederiksberg. I forbindelse med udstillingen vil der blive afholdt forskellige arrangementer om Bangladeshs kultur og situation (*se artikel side 24*).

Den anden tv-udsendelse om børnearbejde i Bangladesh er ved at blive produceret. Der er tale om en Co-produktion mellem DR-TV og Ulandssekretariatet. Frode Højer Pedersen står for produktionen, og udsendelsen bliver vist på DR1 den 8. december.

Udsendelsen bliver en del af en større kampagne, som vi vil afvikle for at skabe opmærksomhed omkring de ringe forhold, der er for de 10-15 millioner børnearbejdere, der findes i Bangladesh. Mere konkret vil Ulandssekretariatet forsøge at samle penge ind til et projekt, der arbejder med en gruppe af disse børn (*se artikel side 22*).

Ulandssekretariatet har produceret eller medvirket til at producere ni tv-programmer, i de år sekretariatet har eksisteret. Disse ni videoer bliver stadig flittigt set af mennesker, der låner dem gennem Kraks Forlag, som står for udlåningen af Ulandssekretariatets videoer. I løbet af 2001 fik 13.751 seere lejlighed til at stifte bekendtskab med en af videoerne. Det be-

**FIGUR 4:
DANSKE SAMARBEJDS-
PARTNERE**

¹⁾ DK-UNI består af en række af danske forbund. Vedrører projekt i Afrika

tyder, at videoerne har været set af 38.618 interesserede, siden aftalen med Kraks Forlag blev etableret i 1998.

Ulandssekretariatet har inden for de senere år etableret et artikelarkiv, hvor indkomne artikler fra fagblade, aviser og andre medier omhandlende Ulandssekretariatets arbejdsområder registreres.

I 2001 blev i alt 83 artikler bragt i danske og internationale fagblade. Artikler, der omhandler de problemfelter, der er Ulandssekretariatets arbejdsområder. I alt er syv af Ulandssekretariatets konkrete projekter omtalt.

En uddybning af vores arbejde og projekter, informationsarbejde samt adgang til artikler og nyheder kan alt sammen findes på vores web-site – www.ulandssekretariatet.dk

Demonstration
til fordel for
alliancen mod
terror.

En tvungen alliance

PAKISTAN – ALL PAKISTAN FEDERATION OF LABOUR (APFOL)

Målet med samarbejdet mellem Ulandssekretariatet og APFOL er at støtte APFOL's brug af uddannelsesaktiviteter i egen organisationsudvikling samt udviklingen af et sammenhængende og bæredygtigt fagligt uddannelsessystem med henblik på at fremme demokrati i fagbevægelsen og i samfundet som helhed. Herudover er målet at bidrage til at styrke APFOL's medlemsorganisering, fremme kvinders deltagelse i faglige aktiviteter samt opbygge APFOL's kapacitet til at analysere og påvirke arbejdsmarkedspolitiske forhold. Det sker blandt andet ved at gå i dialog med arbejdsgivere og politikere. Desuden skal den pakistanske offentligheds forståelse for fagbevægelsens arbejde og

rolle i landets sociale og økonomiske udvikling øges. Det sker ved etablering og videreudvikling af et fagligt undervisernetværk, fremstilling af undervisningsmateriale samt udvikling af et netværk af arbejdsmarkedsforskere, som kan gennemføre dataindsamling, arbejdsmarkedsanalyser og andet relevant forskningsarbejde til brug for APFOL. Blandt andet i forbindelse med forhandlinger med arbejdsgivere og i dialogen med Pakistans regering og politikere. Siden samarbejdet mellem Ulandssekretariatet og APFOL blev indledt i 1999, har den koordinerede uddannelsesindsats betydet en fremgang i medlemstallet for APFOL på ca. 36 procent.

Terror-anslaget mod World Trade Center og den efterfølgende krig i Afghanistan har styrket fagbevægelsens indflydelse i Pakistan. Den regerende militære leder af landet, Pervez Musharraf, havde, i dagene efter amerikanernes udmelding om en kommende krig i nabolandet Afghanistan, brug for støtte til en alliance med vesten. Fagbevægelsen var vigtig. Hvis 1,5 millioner organiserede arbejdere var gået på gaden i protest, havde krigen og verdenssituationen i dag nok set anderledes ud.

Zahoor Awan, generalsekretær i APFOL.

Den amerikanske beslutning om at angribe Taliban-styret i Afghanistan og dermed komme Osama bin-Ladens terror-netværk til livs blev ikke modtaget med kyshånd af den pakistanske befolkning. At den pakistanske regering i dagene efter angrebene i New York besluttede at støtte op om amerikanernes krig, vakte stor vrede blandt de islamisk fundamentalistiske grupper i landet. Protester og demonstrationer mod regeringens beslutning var meget voldsomme. I en periode vidste ingen, om Musharraf ville være i stand til at holde utilfredsheden i ro.

I et forsøg på at imødegå denne opposition indkaldte Musharraf alle politiske partier og væsentlige repræsentanter for landets interesseorganisationer og folkelige bevægelser for at skabe opbakning til regeringens politik. Der afholdtes et særligt møde den 24. september med de ledende fagforeningsfolk fra Pakistan Workers Council (PWC) – et samarbejdsforum for otte af de største landsorganisationer og forbund. På dette møde gav fagbevægelsen deres opbakning til Musharraf og Pakistans tilslutning til alliancen mod terror.

– På mødet gav vi Musharraf fuld støtte til kampen mod terror. Så mange uskyldige mennesker døde i New York, og vi mener, at de skyldige skal stå til regnskab for deres handlinger, siger Zahoor Awan, generalsekretær for en af de største hovedorganisationer, All Pakistan Federation of Labour (APFOL).

● STØTTE TIL EN UDEMOKRATISK REGERING

Til gengæld for fagbevægelsens støtte til Musharraf lovede regeringen, at der ville komme skub i en fornyelse af arbejdsmarkedslovgivningen og sociale reformer.

– Selvom han ikke er vores demokratisk valgte leder, og selv om vi som demokratisk tænkende mennesker ikke kan støtte op om en regering, der har indsat

sig selv med magt, mener vi alligevel, at han er seriøs, når han lover at forbedre forholdene for landets arbejdere, mener Zahoor Awan.

Troen på Musharrafs løfter var i ethvert tilfælde så stærk, at fagbevægelsen sammen med regeringen gik på gaden med en række demonstrationer til fordel for Pakistans alliance mod terror.

– Vi bad alle vores nationale, regionale og lokale ledere om at demonstrere deres solidaritet med regeringens kamp mod terrorisme. Det var et klart signal, også til den øvrige verden, at et stort flertal i befolkningen støtter den kamp, fortæller Zahoor Awan.

Og ganske rigtigt. I månederne efter kom der for alvor gang i lovgivningsarbejdet omkring udarbejdelse og modernisering af hele arbejdsmarkedslovgivningen. Det meste af dette arbejde foregik i en kommission med deltagelse af arbejdsgiverforeningen og fagbevægelsen med Zahoor Awan som repræsentant for denne.

Det lille udvalg afsluttede deres arbejde i december, og forslaget blev sendt til høring i ministerierne og provinsregeringerne. Parterne er blevet lovet, at forslagene vil blive gennemført efter finanslovens vedtagelse her til sommer.

● BEDRE END DE ANDRE

Gennem de knap 12 år med såkaldt demokrati i Pakistan har fagbevægelsens forhold til skiftende regeringer generelt været anstrengt. Regeringerne støttede enten de store jordejeres eller industriens interesser. De sidste gennemgribende arbejdsmarkedslovgivninger fandt sted i 1969. Regeringerne stod bag adskillige overgreb på faglige rettigheder. Herunder forhold, der er omfattet af ILO-konventioner, og senest i 1999 suspenderede man fagforeningen WAPDA, en national fagforening ved vandforsyningsvæsenet med omkring 140.000 medlemmer.

Efter kuppet 12. oktober 1999, hvor Musharraf tog magten, har fagbevægelsen fået et bedre forhold til magthaverne end nogen sinde før. Han lagde allerede ved tiltrædelsen op til en mere samarbejdsorienteret linje. Allerede i foråret 2000 blev det første møde mellem General Musharraf og den samlede flok af fagforeningsledere afholdt, og her gav han udtryk for, at han gerne vil have et tættere samarbejde med de sociale partnere – herunder fagbevægelsen. Ved den lejlighed blev forbudet imod WAPDA fagforeningen ophævet og 1. maj genindført som national fridag – begge handlinger, der tolkes som en ny holdning fra regeringen.

● KASHMIR ER ENDNU EN TRUSSEL

Selv om der nu er sat skub i lovgivning og reformer, der kan forbedre forholdene for de pakistanske arbejdere, overskygges arbejdet og den gode vilje af Pakistans forhold til Indien. Den 54 år gamle konflikt om Kashmir, hvor Pakistan og Indien i realiteten er i krig med hinanden, har sat Musharraf i en vanskelig situation. Der er en reel risiko for, at krigen udvikler sig. Et perspektiv, der ikke er rart at tænke på, da begge nationer råder over atomvåben. For Pakistans vedkommende betyder det, at de militære tropper og ressourcer, som Musharraf skulle bruge til at støtte kampen mod terrorister, nu i stedet er sendt til grænsen ved Kashmir.

– Konflikten har virkelig skadet vores alliance med USA. Folk er bange for en storkrig og undrer sig over, at amerikanerne ikke er mere villige til at løse den konflikt. Folk på gaden siger, at Indien bliver favoriseret af det internationale samfund, siger Zahoor Awan.

For at undgå, at fundamentalisterne i Pakistan udnytter krisen i Kashmir til at destabilisere Musharraf og hans alliance, mener Zahoor Awan, at FN burde gå ind og mægle mellem parterne.

Regeringens lovløse fagbevægelse

I Zimbabwe har regeringen konstrueret en alternativ fagbevægelse til den eksisterende hovedorganisation, Zimbabwe Congress of Trade Unions (ZCTU), hvor den politiske opposition har sine rødder. Den uautoriserede organisation, Zimbabwe Federation of Trade Unions (ZFTU), er hverken lovlig eller demokratisk i dens måde at skaffe medlemmer på.

I åbne lastbiler med meget synlige automatrifler hængende fra skuldrene dukker aktivister fra ZFTU op på de store arbejdspladser i landet. Målet er at tvinge arbejdere til medlemskab af organisationen, og argumenterne er meget overbevisende; løfter om urealistisk høje minimumslønninger, hurtige løsninger på arbejdsmæssige problemer – og så de iøjnefaldende rifler. Er du med os eller imod os, spørger de.

Det var et slet skjult politisk træk fra præsident Mugabes side, da han i op-takten til parlamentsvalget for to år siden satte den tidligere borgerkrigsveteran Makwarimba til at lede ZFTU. Samtidig begyndte andre veteraner at besætte de store farme rundt omkring i landet.

● RØVERI VED HØJLYS DAG

Præsidentvalget i marts i år blev erklæret vundet af Mugabe og hans parti ZANU PF med 56 procent af stemmerne. Oppositionens parti Movement for Democratic Change (MDC) fik 42 procent og erklærede med det samme valget for ugyldigt og beskrev det som *røveri ved*

højlys dag. Det samme gjorde valgobservatører fra de vestlige lande, nogle vestafrikanske lande og Commonwealth.

ZFTU er aldrig blevet anerkendt som en lovlig faglig organisation. På trods af det var ZFTU igen meget aktiv med at hverve medlemmer op til præsidentvalget i marts i år. Denne gang ændrede organisationen taktik. I stedet for at gå efter enkelte personer begyndte den at angribe den etablerede fagbevægelse på forbundsplan – især de svagere forbund. For eksempel tvang de lederne i de store sukkerplantager til at overføre fagforenkinskontingenter til ZFTU og forbød dem at overføre kontingenter fra forbundet for ansatte i sukkerindustrien, Zimbabwe Sugar Milling Workers, som er et forbund under ZCTU.

Det er også lykkedes ZFTU op til valget at få massiv og positiv dækning i de statskontrollerede medier, mens ZCTU konsekvent har fået enten ingen eller negativ omtale.

Årsagen er, at oppositionen, ledet af Morgan Tsvangirai, har sine rødder i den eksisterende – og anerkendte – fagbevægelse ZCTU. Forsøget på at køre bevægelsen ud på et sidespor er først og fremmest et forsøg på at svække Mugabes politiske modstandere.

I forbindelse med 1. maj-arrangementer i år fik ZFTU efter sigende mange millioner kroner til at markere dagen rundt omkring i landet. Pengene blev brugt til leje af stadioner og mødelokaler og til at betale musikere og fodboldklubber for optræden og underholdning.

● TOMME LØFTER OG TRUSLER

På mange måder er ZFTU's aktioner og handlemåde et stort problem for den etablerede fagbevægelse i Zimbabwe. Først og fremmest fordi det konkrete arbejde med at samle og styrke de enkelte

fagforbund er meget svært, når ZFTU iværksætter dens aktioner, men i lige så høj grad fordi, det regerende parti benytter enhver lejlighed til at udråbe fagbevægelsens arbejde som rent politisk arbejde.

– Vi er meget bekymrede for, at ZFTU prøver at udmanøvrere vores organisation, med den støtte den får fra regeringen. Det er også svært for os at forstå, hvordan regeringen overhovedet kan bruge en fagbevægelse, der ikke er officielt anerkendt som et politisk redskab, siger ZCTU's generalsekretær Wellington Chebebe.

Han tilføjer, at der er klare beviser for, at ZFTU tager rundt på arbejdspladser og påstår, at det er en lovlig organisation, der nok skal løse de mange problemer, arbejderne i Zimbabwe lider under.

– Allermest foruroligende er, at de enkelte fagforbund, ZFTU påstår at have som medlemmer, er rent fiktive forbund uden reelt indhold og uden magt til at forhandle på vegne af arbejderne eller med arbejdsgiverne. Mange af repræsentanterne er folk med en kriminel baggrund, mener ZCTU's vicegeneralsekretær Collin Gwiyo.

● DER BØR HANDLES

Der er ingen tvivl om, at ZCTU klemmes på alle fronter. Regeringen kalder ZCTU for en ren politisk organisation med det ene formål at vælte Mugabe, og ZFTU forsøger at underminere ZCTU's rolle som talsmand og hovedorganisation for landets fagforbund.

Paraplyorganisationen for de afrikanske fagforbund, South African Trade Union Coordinating Council (SATUCC), er også meget opmærksom på udviklingen i Zimbabwe.

(øverst) Fagbevægelsen demonstrerer på trods af regeringens hetz.

(nederst) ZFTU-leder Alfred Makwarimba taler i et tomt stadion.

– Vi er bekymrede over den farlige udvikling i Zimbabwe, hvor spørgsmål, der er rent faglige, bliver gjort til politiske emner i en sådan grad, at regeringen med al dens magt forsøger at udmannøvrere den eneste lovlige hovedorganisation. Det er vigtigt, at verden er opmærksom på den udvikling, og at der skrives ind både nationalt og internationalt, siger koordinator i SATUCC, Abisha Nyangwo.

I sidste instans er udviklingen i Zimbabwe udtryk for, at grundlæggende menneske- og arbejdstagerrettigheder sættes ud af spil. I Danmark ville det svare til, at LO ikke kunne holde kongres uden politiets tilstedeværelse og samtidig risikerede kraftig censur og arrestationer.

ZIMBABWE – ZIMBABWE CONGRESS OF TRADE UNIONS (ZCTU)

ZCTU er en sammenslutning af 33 industrielle, handels- og landbrugsforbund og har i alt 200.000 medlemmer, hvilket er 22 procent af den lønede arbejdsstyrke i Zimbabwe. Ulandssekretariatet har gennem årene støttet ZCTU på flere områder.

Det igangværende projekt koncentrerer sig om en forbedring af arbejdsmiljøområdet for arbejdere i Zimbabwe, særligt på arbejdspladser dækket af ZCTU. Et mål er blandt andet at reducere antallet af arbejdsulykker og arbejdsbetingede sygdomme. Samtidig er det et mål at fremme produktiviteten. Dette sker ved at udvikle fagforbundenes evner til at tage vare på arbejdsmiljøet og arbejdernes sikkerhed og sundhed, ved at etablere en kompetent kerne af arbejdsmiljøfolk på tillidsmands-, afdelings- og landsplan. I den sammenhæng udarbejdes en årlig arbejdsplan, der sikrer, at der bliver sat midler af til disse aktiviteter. Ud over dette arbejde har Ulandssekretariatet for nyligt støttet produktion og distribution af en video om den rolle, kvinderne har spillet i udviklingen af fagbevægelsen i Zimbabwe.

Tågen letter

AF CARSTEN FLINT HUNNECHE

Om morgenen den 21. marts døde det dominikanske kongresmedlem Emilio Crespo af en pesticidforgiftning. Det var et dødsfald, der fik såvel medierne som fagbevægelsen på den caribiske ø til at sætte brugen af sprøjtemidler på dagsordenen. Og for første gang i den Dominikanske Republiks historie har fagbevægelsen en samlet styrke til at ændre på nogle af de meget dårlige vilkår, landets arbejdere lider under.

Det lille fly flader ud efter et skarpt drej, og 10-15 meter over jorden åbner piloten for dyserne. En fin dis daler ned over det grønne hav af unge risplanter. På en morgen med stille vejr som i dag kan der sprøjtes med stor præcision fra luften. Hvis piloten er erfaren og ved, hvad han har med at gøre.

Mindre end 20 kilometer fra den mark, hvorfra man denne morgen kan iagttage sprøjtningen med pesticider fra fly, omkom kongresmedlem Emilio Antonio Crespo Bernard i marts måned efter en forgiftningsulykke på sin egen gård. Han var kørt ud i rismarken i sin firhjulstrækker for ved selvsyn at overvåge sprøjtningen på nærmeste hold. Allerede ved syvtiden var varmen til at føle, og Emilio Crespo havde skruet bilens aircondition anlæg op på fuld styrke, da sprøjteflyet dykkede.

● EN FATAL DOSIS

Retsmedicineren kunne efterfølgende konstatere, at ikke kun under men også

efter, at piloten uheldigvis var fløjet direkte hen over firhjulstrækkeren, havde kongresmedlemmet inhaleret store mængder pesticid i en meget kraftig koncentration. I takt med, at tågerne sænkede sig over Emilio Crespo og hans bil, sænkede de sig også over den efterfølgende udredning af hans død. Det var således ikke muligt at konstatere, hvilket produkt der var blevet sprøjtet med den skæbnsvangre dag. Man fandt heller ikke frem til den aktuelle dosering, men at koncentrationen havde været fatalt kraftig, kunne man jo ved selvsyn konstatere.

● INGEN POLITIK

At en kendt politiker ved et tilfælde er så uheldig at komme i nærkontakt med sprøjtegifte, fik for en gangs skyld offentligheden til at tage det uforsvarligt dårlige arbejdsmiljø for landets landarbejdere op til diskussion. Hundrede tusinder arbejdere uden nogen form for beskyttelse er beskæftiget i landbruget.

Ifølge den dominikanske avis, Listin

(tv) Hårdt arbejde i rismarken.

(th) Sprøjtefly på arbejde.

Diario, viser statistikken, at antallet af forgiftningsulykker er steget markant inden for landbrugssektoren gennem de seneste år. Kongresmedlemmet María Gertrudys Mejía udtaler til samme avis; *I den dominikanske Republik sker der dagligt forgiftningstilfælde i landbruget med dødelig udgang.* På trods af det har man i Kongressen valgt at fokusere på et mere end et år gammelt lovforslag, der skal tvinge importører af sprøjtegifte til også at importere tilsvarende modgifte i det omfang, disse findes. Aktuelt gennemføres der ingen politik på landbrugsområdet, der aktivt virker forebyggende mod ulykker, som den Emilio Crespo kom ud for. At der heller ikke foregår en uddannelse inden for arbejdsmiljø og herunder sikker brug af sprøjtemidler, undrer kun de få.

– I landbruget bliver der brugt pesticider og sprøjtemidler, der er forbudt i andre lande. De forgifter både arbejdere og miljøet. Vores mission er at beskytte arbejderne og få lavet aftaler med arbejdsgiverne om beskyttelse og forebyggelse af ulykker, siger Luciano Robles, der er talsmand for landarbejderne under hovedorganisationen Consejo Nacional de Unidad Sindical (CNUS).

● EN SAMLET FAGBEVÆGELSE

Et farligt arbejdsmiljø for landarbejdere i den Dominikanske Republik er ikke noget ukendt fænomen. Det nye er, at CNUS i dag har en stærkere position over for regering og arbejdsgivere og dermed styrken til at få dem til forhandlingsbordet omkring emner som arbejdsmiljø.

Fire store landsforbund er i dag samlet under CNUS, og her gælder i høj grad princippet om at, sammen er vi stærkest.

CNUS blev grundlagt i slutningen af 1998 efter en forudgående proces på flere år, hvor landets fire toneangivende landsforbund havde etableret en politisk platform. Derfra blev det indgående diskuteret, hvordan man kunne samle den dominikanske fagbevægelse for at give arbejdstagerne et stærkere talerør i forhold til myndigheder og arbejdsgivere.

Hvert af de fire forbund har egen historie samt identitet. Og der har været talrige eksempler på uoverensstemmelser op gennem den dominikanske fagbevægelses historie. Så meget desto mere beundringsværdigt er det, at alle fire er nået til den samme konklusion om, at kun gennem enhed vil man have en reel chance for at gå ind og påvirke de vigtige beslutningsprocesser, som har enorm indflydelse på medlemmernes hverdag.

I 1999 var CNUS bidragsydere ved udarbejdelsen af en ny ILO-konvention, der sigter på beskyttelse af landarbejdere. Konventionen er så ny, at den endnu ikke er blevet underskrevet af særligt mange lande.

– Om den bliver anerkendt i den Dominikanske Republik, afhænger i høj grad af vores evne til at overbevise regeringen og landets politikere. Det er utroligt vigtigt, at lovgivningen kommer på plads, så vi med den i hånden kan starte informationskampagner. Det er der et meget stort behov for, siger Luciano Robles.

DEN DOMINIKANSKE REPUBLIK – CONSEJO NACIONAL DE LA UNIDAD SINDICAL (CNUS)

CNUS er en sammenslutning af fire landsdækkende forbund i den Dominikanske Republik, som tilsammen repræsenterer langt den største del af de organiserede arbejdere. Ulandssekretariatet har siden 1999 arbejdet på at etablere et sammenhængende og velfungerende fagligt uddannelsessystem inden for CNUS. Dette er blandt andet sket gennem uddannelse af undervisere og fremstilling af undervisningsmateriale målrettet til de faglige undervisere samt at lave en handlingsplan for, hvordan det faglige uddannelsessystem fremover skal finansieres af CNUS selv. Det overordnede formål med projektet er at støtte samarbejdet mellem de fire forbund i sammenslutningen, som blev dannet i 1998 og derfor er relativt ny. En samlet fagbevægelse har større gennemslagskraft i en forhandlingsituation med arbejdsgivere og regering og kan dermed bedre støtte de dominikanske arbejdere i deres kamp for at sikre deres demokratiske rettigheder og forbedre deres levevilkår.

”Tak, kammerater!”

”Inden vi starter, kammerater, vil jeg bede Jer om at holde et minuts stilhed til minde om de tre af vores kammerater og medlemmer af vores støttegruppe, som er døde siden vores sidste møde,” siger regionssekretæren, Mlu Ntom-bela. Han læser navnene på de afdøde kammerater op, mens andre lader tankerne gå til de venner, som stadig ville have været i live, hvis der havde været behandlingsmetoder og politisk vilje til at bekæmpe hiv-epidemien i Sydafrika.

Støttegruppen, som tæller godt 20 personer, hvoraf de fleste er lærere, holder møde på et hotel midt i Durham. Mødet er arrangeret af Mrs Mkhize, der er den regionale repræsentant for South African Democratic Teachers’ Union (SADTU) – et forbund under landsorganisationen, Congress of South African Trade Unions (COSATU). Hendes skole og lokalafdelingen af hendes fagforening ligger her i området.

Mrs Mkhize er den eneste hiv-smittede lærer og fagforeningsaktive, der tør stå offentligt frem i Sydafrika. Hun har startet et korstog for at bekæmpe virusen. Efter det ene minuts stilhed tager hun mikrofonen og begynder at fortælle om sit liv, sine mange børn og sine to brødre, der begge var lærere, men nu er døde af hiv-relaterede sygdomme.

– Jeg har for nylig modtaget truende telefonopringninger – endda dødstrusler. Jeg har også hørt, at myndighederne vil afskedige mig på grund af mit sygefravær, siger Mrs Mkhize.

Mødet holdes for at støtte alle de lærere, der er smittet med hiv, og alle dem, der er berørt på andre måder. Mødedeltagerne giver udtryk for skuffelse over, at uddannelsesmyndighederne har omstødt en beslutning om at støtte Mrs Mkhize og alle de kendte og ukendte lærere, der er ramt af sygdommen.

Medlemmerne af støttegruppen enes om, at nøgleordet er solidaritet og beslutter, at der skal afholdes en demonstration mod diskrimination af hiv-smittede uden for det regionale uddannelseskantor i KwaZulu Natal-provinsen. Demonstrationen skal også tjene som en støtte til alle de lærere, der lever med virusen.

● KATASTROFAL MANGEL PÅ LÆRERE

Verdensbankens nye rapport *Education – A Window of Hope* fra maj i år fastslår, at cirka 12 procent af alle sydafrikanske lærere er hiv-smittede, og at landet bør uddanne 30.000 lærere årligt. Men landet uddanner kun 5.000 lærere om året.

DET SYDLIGE AFRIKA – SOUTHERN AFRICAN TRADE UNION COORDINATION COUNCIL (SATUCC)

Ulandssekretariatet har igennem det sidste år støttet SATUCC i styrkelsen af arbejdsmiljøet i det sydlige Afrika. Fokus har blandt andet været på bevidstgørelsen i fagbevægelsen om hiv/aids og kemisk arbejdsmiljø på arbejdspladsen.

Arbejdsmiljøprojektet samarbejder med SATUCC, som er en regional fagbevægelsessammenslutning, hvori samtlige landsorganisationer i de 12 SADC-lande er repræsenteret. Arbejdsmiljøprojektet træner fagforeningsmedlemmerne i at lave hiv/aids oplysningskam-

pagner, træningsprogrammer samt internationale retningslinjer for forebyggelse mod hiv/aids.

I bekæmpelsen af hiv/aids epidemien har ulandssekretariatet kontakt til store grupper af ofte unge organiserede mænd med kort eller ingen uddannelse – en gruppe, der ellers kan være svær at nå. Derudover har fagbevægelsen i en række sydlige afrikanske lande en relativt solid organisering af faggrupper, der er identificeret som store smittespredere – det gælder f.eks. lærere og transportarbejdere. I den forbindelse har

ulandssekretariatet igennem de sidste tre år støttet et samarbejde mellem det sydafrikanske lærerforbund South African Democratic Teachers Union (SADTU) og Landsforbundet af Voksen- og Ungdomsundervisere (LVU) i uddannelse af regionale sekretærer i hele Sydafrika. Netop SADTU er en af de mest progressive sydafrikanske forbund i bekæmpelsen af hiv/aids epidemien og diskriminering på arbejdspladser, som i særlig grad har ramt de sydafrikanske lærere.

"Folk dør omkring os, og vi er nødt til at udkæmpe en kamp, som får kampen mod apartheid til at ligne en søndagsudflugt", siger Mrs Mkhize (tv). Kampagne som våben i kampen mod aids.

Fagforeningsmedlemmerne pointerer, at den nuværende situation for de offentligt ansatte ironisk nok skyldes den dårlige rådgivning, regeringen fik fra Verdensbanken og den Internationale Valutafond (IMF). Disse institutioner mente tidligere, at Sydafrikas offentlige sektor var for stor. Derfor begyndte regeringen i 1990'erne at foretage nedskæringer i de offentlige udgifter ved blandt andet at nedlægge mange af lærerseminarierne, at opfordre mange lærere til at gå på frivillig førtidspension, at undlade at ansætte nye lærere og at øge klassekvotienterne. Men lærerne er ikke de eneste i det sydafrikanske samfund, der er hiv-smittede. Eleverne er også smittede. Peter Badcock-Walters, som er forsker ved Natal Universitet, udtaler, at mere end 275.000 elever i KwaZulu Natal-provinsen ikke kommer i skole – sandsynligvis på grund af hiv-relaterede årsager. Han tilføjer, at indskrivningen til skolestart er faldet med 60 procent siden 1998, og at næsten 85 procent af skolerne har rapporteret, at dødsfald blandt deres lærere formodentligt kan henføres til hiv. Han konkluderer, at KwaZulu Natal-provinsen alene vil komme til at mangle 70.000 lærere i løbet af det næste årti.

● REGERINGEN FORPLIGTET

De sydafrikanske fagforeningers rolle i kampen mod apartheid er kendt over hele verden, men deres indsats for at bekæmpe uvidenhed, fordomme og mangel på politisk vilje til at håndtere hiv er ikke så velkendt.

Fagforeningernes nye kamp begyndte i slutningen af 1990'erne, da de protesterede mod de magtfulde medicinalvirksomheder. Formålet var at påvirke virksomhederne til at sænke deres priser på hiv-medicin. Det resulterede i den historiske retssag mod foreningen af medicinalvirksomheder i marts 2001. Retssagens udfald nåede avisoverskrifterne over hele verden, fordi regeringen blev forpligtet til at behandle befolkningens sygdomme med alle midler – selv hvis det betød, at man skulle importere dyre medicinalprodukter fra udlandet.

Medicinalvirksomhederne satte deres lid til, at de ville være dækket af loven om ophavsret, selvom regeringen og befolkningen som helhed gjorde opmærksom på, at de relevante paragraffer i Verdenshandelsorganisationens (WTO) bestemmelser ikke dækkede i denne sag.

● HIV I OVERENSKOMSTEN

Mange fagforeninger har styr på, hvordan arbejdet med aids skal håndteres. Nogle fagforeninger fokuserer deres ind-

sats mod hiv på ligestillingsområdet, andre lægger deres indsats inden for oplysning og uddannelse. Mange af fagforeningerne under COSATU har taget indsatsen mod hiv med under sundheds- og sikkerhedsarbejdet, og nogle få – såsom tekstilarbejdernes fagforening – har oprettet specielle enheder til at behandle hiv-spørgsmålet. Fagforbundet har øremærket knap en million kroner af egne midler og er blevet tildelt cirka tre millioner kroner fra solidaritetsfonde til udvikling af et omfattende hiv-projekt. Arbejdsgiverne er også blevet mobiliseret for at yde deres bidrag til projektet. Fagforeningerne har indgået en kreativ fællesaftale med arbejdsgiverne i tekstilindustrien, som har accepteret at bidrage med en krone pr. medarbejder om ugen til indsatsen mod hiv.

De fleste fagforeninger både inden for og uden for COSATU har ydet bidrag til at udbrede den såkaldte "uddannelsesvaccine" – oplysningsarbejde, som er den eneste reelle kur mod hiv. Fagforeningerne er aktive i kampagneindsatsen for en ændret livsstil, der betyder, at befolkningen skal anvende prævention og kun dyrke sikker sex.

Derudover har fagforeningerne via medlemmer såsom Mrs Mkhize givet eksempler på den enorme magt, som uddannelse giver mennesker og de fundamentale kerneværdier, fagforeningerne har – at opbygge og vedligeholde solidaritet.

De stærke børne- arbejdere

I mange tredjeverdenslande er børnearbejde en del af hverdagen. Af nødvendighed, af tradition og af gammel vane. Bangladeshs børn arbejder hårdt og er nødt til at være utrolig stærke, men selv den mindste håndsækning kan ændre en børnearbejders liv radikalt.

AF LOTTE LADEGAARD

Da Lily var otte år, begyndte hun at sælge blomster i parken.

– Jeg gjorde det i omkring to år. Nogen gange arbejdede jeg også på garden, fortæller Lily.

Hun er bare ét af Bangladeshs 60 millioner børn. De udgør halvdelen af landets befolkning, og hver tredje kommer aldrig nogen sinde i skole.

Ifølge den bangalske regerings egne tal har hvert 10. barn i Bangladesh et job. Ofte er der tale om arbejde, der på en eller anden måde er skadeligt, dominerer børnenes liv og er en trussel mod deres sundhed, udvikling og uddannelse. De bliver ofte udnyttet, og arbejdet kan være direkte farligt.

Børnearbejde skyldes langt hen ad vejen fattigdom, men der er også andre årsager. En af de vigtigste er mangel på adgang til uddannelse.

På landet, hvor 82 procent af Bangladeshs befolkning lever, er der for eksempel langt mellem skolerne. En fattig familie, der i forvejen kæmper hårdt for den daglige skål ris, kan ikke betale for transport. Desuden byder skolerne mest på kæft-trit-og-retning, udenadslære og ufleksible mødetider, der ikke kan kombineres med et job. Er en dreng fravæ-

rende i høsttiden, kan han ikke få lov at vende tilbage til samme klasse, men skal gå om. Det kan han så gøre år efter år.

Resultatet bliver, at kun halvdelen af dem, der faktisk starter i skolen, afslutter 5. klasse. Lykkes det endelig at gøre skolen færdig, er det stadig svært at få et godt og vellønnet arbejde.

● ALTERNATIVE UDDANNELSER

– En dag, jeg solgte blomster, mødte jeg nogle mennesker fra en organisation. De tilbød mig og de andre børnearbejdere undervisning på græsplænen i parken. Hver dag kunne vi gå i skole en time eller to, men ikke mere, for vi skulle have tid til at sælge blomster, fortæller Lily.

Flere og flere lokale og internationale organisationer, også Ulandssekretariatet og den bangalske partnerorganisation Bangladesh Institute for Labour Studies, BILS, starter nu alternative uddannelser, hvor børnene både kan lære at læse, skrive og regne, samtidig med at de lærer et håndværk. Nogle organisationer giver også iværksættertræning, så børnene kan starte egne virksomheder og afsætte deres varer til den bedst mulige pris.

(øverst) Mellem 10 og 15 millioner børn har arbejde i Bangladesh (nederst) Lilli besøgte Akhi, der arbejder på en tændstiksfabrik

BANGLADESH – BANGLADESH INSTITUTE OF LABOUR STUDIES (BILS)

Ulandssekretariatet har støttet BILS siden 1997, og BILS har med denne støtte formålet at blive bredt accepteret som en naturlig diskussionspartner om arbejdsmarkedsspørgsmål i Bangladesh. Instituttet arbejder også med at henlede pressens, og dermed befolkningens, opmærksomhed på emner vedrørende arbejdsmarkedsspørgsmål, herunder arbejdsmiljø og arbejdsrettigheder.

Ud over at gøre et stort arbejde for at udvikle og styrke fagbevægelsen i Bangladesh, har Ulandssekretariatet og BILS taget hul på et projekt rettet mod børnearbejde, som har det mål at

styrke lokalsamfundenes muligheder for at støtte børns uddannelses- og erhvervs muligheder i Bangladesh. Projektet vil søge at skabe en model for uddannelse med udgangspunkt i lokalsamfundet, dvs. med opbakning fra de lokale politikere, støtte fra lokale fokusgrupper med deltagelse af faglige organisationer, arbejdsgivere, forældre og børn. Målet er at fremme en aktiv og engageret støtte til børns udvikling og at fremme de 12-14 årige muligheder for at finde velbetalte job på sikre arbejdspladser ved at tilbyde uformel uddannelse og oplæring i relevante basale færdigheder.

● UDDANNELSE AF PIGER ER EN LUKSUS

Piger lider på mange måder mere under fattigdommen og mangel på uddannelse end drenge. De betragtes som mindre værdige og en byrde. Ikke mindst fordi de skal have en medgift, når de indgår ægteskab. Det vil sige, at brudens familie skal have både gaver og penge med til brudgommens familie.

Da en brud ifølge traditionen flytter over til sin mands familie, betragter en del forældre også uddannelse af piger som en unødigt luksus, pigens familie alligevel aldrig selv får glæde af. Mest af alt er hun en udgift, for ifølge traditionerne er der også grænser for, hvilke job en pæn pige kan have i Bangladesh, især når hun når puberteten. Konsekvensen bliver, at jo hurtigere en familie kan slippe af med en pige, jo bedre.

● ET BARN ER EN INDTÆGTSKILDE

Hvis der skal lirkes ved de bangalske børns levevilkår, handler det derfor i høj grad om at flytte holdninger og ændre på opfattelsen af børn og barndom og ikke mindst af pigers og kvinders rolle.

– En dag spurgte en fra organisationen, der underviste os på græsset, om jeg ville med på Global March Against

Child Labour, som Den Internationale Arbejdsorganisation, ILO, organiserede. Vi begyndte at marchere i Filippinerne. Vi gik og holdt hvil. Gik og holdt hvil. Journalister kom og stillede spørgsmål. Vi holdt taler via tolke. Vi dansede og sang også. Mere end 50 børn deltog. Vi var alle børnearbejdere. Turen varede syv måneder, og vi besøgte 17 lande. I hvert eneste land fortalte vi, at børn ikke må have farligt arbejde, og at børn skal gå i skole, fortæller Lily.

Som det er nu, er de fleste forældre ikke engang klar over, at det er et problem, at børnene arbejder i stedet for at gå i skole. De oplever ikke børn som selvstændige individer med egne rettigheder og behov, og de har svært ved at se værdien af skolegang. For en typisk familie i Bangladesh er et barn lig med en indtægtskilde, og da barnet tilhører sin familie, kan det ikke gøre indvendinger. Når børn når en vis alder, er det ganske enkelt tid til at tjene penge.

● ENDER PÅ GADEN

Det betyder også, at forældre ikke tøver med at sende deres børn alene til storbyerne for at finde arbejde. Derfor lander mange børn alene på gaden eller i slum-

men med arbejdsuger på gennemsnitligt 50 timer, allerede fra de er 5-6 år gamle.

For børnene indebærer det imidlertid, at de på et alt for tidligt tidspunkt står helt alene over for en verden, de ikke forstår at begå sig i. Går man Lily og andre børnearbejdere på klingen, kan de alle sammen fortælle levende om overgreb, angst og ensomhed.

Det eneste, der ikke er svært for de unge arbejdere, er at finde job. Arbejdsgiverne foretrækker tit børn, for de er nemmere at styre end voksne, og de er billigere i drift. Over halvdelen af Bangladeshs børnearbejdere får ingen løn, kun mad, lidt tøj og lov til at sove på gulvet eller et bord på deres arbejdsplads. Gennemsnitslønnen for en bangalsk børnearbejder ligger på 16 taka om dagen. Det svarer til cirka 2,50 krone.

Til gengæld er der udbredt arbejdsløshed blandt voksne. Lilys far har for eksempel ikke arbejde mere end nogle få timer hver dag.

– Han køber grøntsager på markedet om morgenen og sælger dem videre et andet sted om formiddagen. Min mor er hjemmegående, fortæller Lily.

KALANTORER ROOPAKALPA

Overgangsbilleder – samtidskunst fra Bangladesh

Er titlen på en udstilling, hvor ti unge kunstnere fra Bangladesh viser deres oplevelser af en foranderlig verden.

Ulandssekretariatet står bag udstillingen, der kan ses i Byggeriets Hus og Møstings Hus fra den 8. november til den 8. december.

Hvad drømme er gjort af ...!

Rejsebrev, april 2002

Chaufføren er en blid mand med en svag fremtoning. Han har svært ved at finde vej. Irriterende, men ikke uforståeligt. Byen vrimler med mærkelige gyder uden vejnavne. Han har kørekort, ikke hyrevognskort. Han stammer fra en lille landsby uden for Dhaka i et område, hvor kvinderne er meget selvstændige og stærke. De vil både have uddannelse og job, og manden må skaffe de nødvendige penge. Hans verden er et barn på tre, en kone, der studerer, og et chaufførjob, der tager mange timer hver dag. Jobbet giver ham 4.000 taka om måneden, ca. 600 danske kr. plus drikkepenge.

Kvinder, der stiller krav, er nyt i et land, hvor det forventes, at kvinden indtil sit bryllup er som en uudsprungen blomst; hvor en kvinde ikke bare giftes bort, men også flytter permanent over hos mandens familie direkte efter brylluppet – selv om svigermor måske er udundelig, selv om den nye familie ikke kan lide, at hun ser sin egen familie særlig meget. Sådan er systemet. Kvinder, der ikke vil finde sig i den slags vilkår, må en dag protestere så kraftigt, at systemet ændrer sig. En kvinde på arbejdsmarkedet får ikke så mange børn. En fremtid med kvinder i arbejde kunne tegne sig mere overskuelig for det land i verden, der har flest indbyggere pr. kvadratkilometer, og mest "uautoriseret" vand, dvs. floder, der ikke bare flyder over, men til tider stiger 10-15 meter og fjerner alt: "rice and residences!".

De kvindelige kunstnere tumler med denne problematik. Ikke specielt afklaret, men problemet er så presserende, at det skal diskuteres i billederne.

– Kvinden, der er bundet ind fra top til tå i gazebind, er et selvportræt ...

det er mig med dårlig samvittighed ... det er svært at ændre ens eget liv ... vi har så mange traditioner ... alting tager tid, siger malerinden Nazlee Mansur. Bengla-kvinderne har generelt tradition for at være stærke, nok ikke altid med deres mands gode vilje.

Der skal være orden i hierarkiet. Manden er den vigtigste, den stærkeste. I hvert fald udadtil. Når hoveddøren lukker sig, kan det godt være, at fordelingen er omvendt. Det mærkes ind imellem, selv blandt kunstnerne. Der er flere ægtepar, hvor de begge er kunstnere. Når manden er til stede, udtaler kvinden sig kun i runde vendinger og diplomatiske formuleringer. Kvindepolitiske holdninger lufter man ikke til en anden mand, og slet ikke til en udlænding. Hellere til en kvinde, men stadig kan det tolkes som en ydmygelse af manden.

● KVINDERNE VAR OGSÅ PÅ GADEN

I rædselsåret 1971, hvor tre millioner mennesker døde under konflikten med Vestpakistan, var kvinderne også på gaden. De marcherede med bambusstokke gennem byen. De blev slået ihjel på lige fod med mændene. For deres skarpe holdninger som intellektuelle, eller blot fordi de protesterede mod Vestpakistans koloniherr-facon at styre Bangladesh på. Og de blev holdt som fanger i de vestpakistanske militærlejre som voldtægtsdukker i mange måneder.

Der er grund til at protestere, når man er kvinde. Som kunstner er det naturligt at male frustrationerne ud, men ikke at foretage et selvmord på egen integritet. En kvinde føder ikke børn uden at tage sig af dem. Kvinderne overskrider døden ved at føde børn. En mandlig kunstner som Mahbubur Rahman (*se side*

13) maler gerne en selvmorder, mens en kvindelig kunstner som Dilara Begum Jolly maler kvindens ambivalens ind i en poetisk helhed, der forsøger at omfatte hele livet i stedet for kun at fokusere på den martyragtige selvmorders endeligt.

● KVINDEDRØMME

Kvindernes rædselsnat i livet er bryllupsnatten. Det seksuelle fylder ikke så meget, men det gør det, at de den dag siger farvel til deres egen familie for at fortsætte livet i mandens familie og på hans families nåde. En brud er derfor en kvinde, der græder og græder hele bryllupsdagen. Men det kan blive værre endnu. Er medgiften ikke stor nok, eller viser det sig, at kvinden ikke er jomfru, så falder hammeren. Det hænder, at en kvinde sendes tilbage til sin egen familie, men først blindes og vansires hun ved at få smidt syre i ansigtet. Jolly har malet en sådan skændet kvinde som en mumieagtig figur blandt et flor af smukke blomster. Bruden foldede sig ud som en blomst, men gjorde det for tidligt ellers forkeret.

Barndommen er en drøm for kvinderne. Ubekymret i forhold til alt det, der sker, når puberteten træder ind. Et snærende sæt af regler erstatter barnelegen. Det bliver forkert at vise ansigt, hår og ben. Alt bliver pakket ind og dækket til. Malerinden Sufia Begums kvinder er næsten usynlige. Sorgens modpol er erindringen om barndommen: om den dam med lotusblomster, hun svømmede i, måske en fugl, der plejede at synge udenfor vinduet om morgenen. I erindringen er blomsterne utydelige og har mistet deres farve, fuglen er malet sort. Det, der engang var et trygt hus, er nedbrudt til grove farveflader, en gråbrun

masse, det er svært at se klart igennem. Det nytter ikke at snakke med en veninde. Historien er den samme. Fra billede til billede skifter kvinden fra vemodigt blå, men yppig, over yppig med udtværet ansigt, til gravid, og til at sidde alene sammen med sin veninde ... historien er den samme. Der er tale om malerier, der er malet over otte år.

● STÆRKE KVINDER

Hvad sker der, hvis kvinderne viser sig stærke? Chaufføren har accepteret det. Han er en blød, eftergivende mand. I et billede maler Dilara Begum Jolly en kvinde, der er blevet stenet. Først gravet ned til halsen og så stenet til døde. Dødens hvidhed har overtaget ansigtet. Historien er autentisk. Maleriet blev udløst af en af hverdagens utallige avisklip om overgreb, religiøs fanatisme, tilfældige mord, voldtægter. Det bliver værre og værre, lyder det samstemmende fra alle kunstnerne. Alt er dobbelt. Den venlige mand, der smiler til din datter, kan det næste øjeblik være den, der voldtager hende sammen med et par kammerater. Ingen føler sig sikker. Socialarbejderne, der hjælper børn, forældre eller familier, må ind imellem have en pause på et

halvt eller et helt år. Ellers drukner enhver entusiasme og ethvert overskud i en sump af ulykke og uretfærdighed.

Hvordan opfattes en stening? De fleste tager afstand. Fundamentalisterne tiljubler det. Med til den autentiske historie hører, at en mand nogle dage senere, i samme avis, tilkendegav, at kvinder som den stenede ... kvinder, der tror, de har pikke som mænd, de skal stenes. Kvinder skal ikke have pikke. De må ikke være stærke. Det er historien bag Jollys billede.

● SANDHEDEN HAR IKKE TO SIDER

I de fattige områder har kun de færreste elektricitet. Kun de færreste har adgang til et tv. Kun de færreste kan læse en avis. De aner ikke, at verden kan se anderledes ud. Det er ikke i de fattige familier, der surfes på internettet og hvor den globale landsbys informationer knitrer gennem telefonledningen og over satellitter. Verden er som i middelalderen: et symbol har en fast værdi, et tegn kan sættes i system af skriftkloge, verden er som den ser ud: farlig, utryg, uoverskuelig. Kun ved at holde fast i sikre systemer er det til at finde ud af at leve i en utryg verden. Den, der kan give religiøse

forklaringer på alt det farlige i verden, er den, der har ret. Sandheden har aldrig to sider for et middelaldermenneske.

En reel kvindefrigørelse, som den vi oplevede i vesten i 1960'erne tager tid. Og det endda først 100 år senere end stiftelsen af Dansk Kvindesamfund i 1871. Den slags tager tid. Den, der vil ændre en samfundsorden uden krudt og kugler, må være tålmodig.

● DEN, DER PLUKKER EN LOTUSBLOMST...

Den, der plukker en lotusblomst om morgenen, har besluttet sig for ikke at gøre noget ondt den dag. I hverdagen kan der være blot et splitsekund mellem det onde og det gode. Lunten er kort. Mange glemmer at plukke en lotusblomst, eller ved ikke hvor de vokser. Dilara Begum Jollys billeder er fyldt med fugle, der flyver på deres egne skygger. Ondskaben er i alle. Døden venter på alle. Ingen ved hvornår og hvor, den slår ned. En snirkende slangefigur over en sort krop kan fylde et helt billede og ligne et symbol for livets flamme. Men det er bare en banal afbildning af en blomst, der endnu ikke har foldet sig ud. Netop den slags blomster, der flammer op med farverne, er skrigende, vokser overalt, kronbladene er nærmest plastikagtige. Hvad er sandt, hvad er falsk? Når det, der ligner en flamme, bare er en plastiklignende blomst, er det så nødvendigt med forklaringer for at forstå billedernes symbolik? Egentlig ikke. Billederne er tydelige for alle, der gerne vil overleve længe nok til ikke at gå glip af det gode i livet, for dem, der gerne vil tegne en beskyttende ring omkring dem, de elsker. Virkeligheden er ikke til at bære uden at være fulgt på vej af drømmene og håbet.

Ulandssekretariatet LO/FTF Council

